

המחקר הוא אחד משלושה תחומי העשייה המאפיינים את האוניברסיטה הפתוחה נוסף על פיתוח קורסים והוראה. חברי הסגל של האו"פ עוסקים בנושאי מחקר רבים ומגוונים המייצגים את תחומי הדעת השונים: מדעי הרוח, מדעי החברה, מדעי הטבע והחיים, מדעים מדויקים והנדסה.

בראש תחום המחקר עומד דיקן המחקר, פרופ' מנור מנדל, הממונה על רשות המחקר באו"פ, על מכוני המחקר ועל שמירה על אתיקה במחקר. דיקן המחקר הוא גם יו"ר הדירקטוריון של אופמופ, החברה להעברת טכנולוגיות של האו"פ.

רשות המחקר

רשות המחקר פועלת לעידוד עבודת המחקר של חברי הסגל באו"פ על ידי סיוע באיתור של מקורות חיצוניים למימון מחקרים ובהפניה של הצעות המחקר אליהם. כמו כן הרשות מקדמת את הפעילות המחקרית של החוקרים באו"פ על ידי תמיכה ישירה באמצעות קרן פנימית המממנת מענקי מחקר, מלגות לתלמידי מחקר ונסיעות להצגה של תוצאות מחקר בכנסים מדעיים.

רשות המחקר אחראית לקיים מעקב כספי ומינהלי אחר הצעות המחקר שהוגשו באמצעותה וזכו למימון ומנהלת את תקציבי המחקר של החוקרים. הרשות גם מקיימת סדנאות הדרכה להגשת בקשות למענקי מחקר ממקורות חיצוניים וימי מחקר שנתיים, שבהם מוצגת הפעילות המחקרית שנעשית באו"פ לעובדי האו"פ ולקהל הרחב. רשות המחקר מטפלת בצורכי החוקרים באו"פ בכל הנוגע לתשתיות פיזיות (מעבדות, מחשבים) ולכוח האדם הנדרש לביצוע המחקרים (תלמידי מחקר ועוזרי מחקר). היא גם עוסקת בגיבוש הסכמים עם מוסדות אקדמיים אחרים לקידום של שיתופי פעולה בין החוקרים באו"פ לבין עמיתיהם במוסדות אלה.

ליד רשות המחקר פועלת ועדת היגוי ובה ארבעה חברי סגל אקדמי בכיר הממונים על ידי הנשיא ומייצגים תחומי דעת שונים. בראש ועדת ההיגוי עומד דיקן המחקר. ועדת ההיגוי מופקדת על קביעה של אמות המידה להערכת הבקשות המופנות למימון מהקרן הפנימית ועל חלוקת המשאבים של הקרן.

חידושים ברשות המחקר

- הודות לעלייה באחוזי הזכייה של חברי סגל במענקי מחקר חיצוניים חלה עלייה של כ-50% בסך ההכנסות ממענקי מחקר חיצוניים לעומת שלוש השנים הקודמות.
  - באמצעות מתאמת מחקר תכניות של האיחוד האירופי שגויסה לרשות המחקר, הוגשו השנה יותר בקשות למענקי מחקר בתכנית המו"פ האירופית Horizon 2020. בנוסף לכך נעזרה הרשות בשירותיהם של יועצים מקצועיים על מנת לשפר את ההגשה בתכניות אלו.
  - שדרוג אתר הבית של רשות המחקר: הוקם מאגר מידע (בעברית ובאנגלית) הכולל מילות מפתח ותחומים המאפיינים את נושאי המחקר של חברי הסגל באוניברסיטה. מערכת זו תאפשר למתעניינים מחוץ לאוניברסיטה (חוקרים וסטודנטים) לאתר חוקר ספציפי. כמו כן הוקמה מערכת לעדכון קולות קוראים לקרנות חיצוניות. מערכת זו תשקף לחוקרים את כל המידע
- הדרוש להם (טפסים, אתר אינטרנט של הקרן, מועדי הגשה וכדומה) להגשת הצעה לקרן חיצונית, וכן תסייע באיתור קולות קוראים ייעודיים על פי חיתוכים שונים (תחום מחקר, מועדי הגשה וכדומה).
- במסגרת התכנית האסטרטגית של האו"פ בנושא "רענון ותמרוץ המחקר" עדכנה ועדת ההיגוי של רשות המחקר קריטריונים ישנים וגיבשה קריטריונים חדשים למענקי מחקר במימון הקרן הפנימית של רשות המחקר.
- מינהל המחשוב החל להיערך להקמה של מערך מחשוב עתיר-ביצועים (High-Performance Computing – HPC) עבור חברי סגל הזקוקים לתשתיות מחשוב מרכזי למחקריהם. המינהל גם הקים עבור הרשות מערכת הכנסות ממוחשבת שמסייעת לעקוב אחר ההכנסות ממענקי המחקר החיצוניים.

- לאור העלייה במספר של חברי סגל בכיר העוסקים במחקר התנהגותי באו"פ, הן במחלקה לחינוך ולפסיכולוגיה והן במחלקה לניהול ולכלכלה, הוחלט לאתר שטח נוסף לבניית מעבדה למחקר התנהגותי, בנוסף למעבדת המחלקה לחינוך ולפסיכולוגיה שבשטחי האו"פ ברעננה. השנה נחתם הסכם שכירות ברמת אביב, והחלה תכנית בנייה והכשרת השטח לצורכי מעבדה. המעבדה החדשה תאפשר להגדיל את מספר נושאי המחקר (הסטודנטים) במחקריהם של חברי הסגל, והשתתפותם במחקרים תסייע להגדיל את היקפי המחקר.
- רשות המחקר היא גורם מתווך בין החוקרים לבין גורמים מינהליים שונים באוניברסיטה, בהם מינהל משאבי אנוש. דיווח על שכרם של עוזרי המחקר המבוצע ברשות הצריך היערכות מיוחדת לשם שלפת נתונים וחישובים שונים. מינהל המחשוב סייע בהפקת דוחות שונים לייעול תהליך עבודה זה, וכיום רוב הטיפול המינהלי בעוזרי המחקר מנהל באמצעות חיל"ן.
- עודכן נוהל להסדרת הליך של רכישת ציוד מחשוב מקרן קשרי מדע בין-לאומיים ומקרנות מחקר.

מכוני מחקר

באוניברסיטה הפתוחה פועלים שלושה מכוני מחקר שמשמשים קורת גג מדעית, מוסדית ומעשית למחקר חוצה מחלקות בתחומי דעת שונים ולקשרי הגומלין ביניהם. המכונים מסייעים לחוקרים לייצר ידע מדעי חדש ומאפשרים להם הפריה הדדית ושיתוף פעולה, לימוד משותף של סוגיות שונות וכן קיום פעילויות עם חוקרים ועם מומחים מהארץ ומחו"ל.

המכון לניתוחי מדיניות

המכון לניתוחי מדיניות בראשות ד"ר ורדה וסרמן הוא מרכז בין-תחומי שמטרתו לקדם מחקר בנושאים תאורטיים, אמפיריים ויישומיים הנוגעים לזיקת הגומלין בין עיצוב מדיניות ויישומה לבין תהליכים ומנגנונים חברתיים, פוליטיים וכלכליים. המכון מעודד מחקרים המתמקדים בישראל או במקומות אחרים, מחקרים השוואתיים ומחקרים הבוחנים את הממדים הגלובליים והבין-לאומיים של עיצוב מדיניות ויישומה. כדי ליצור סביבה מחקרית חיונית ופורייה עבור חוקרים מתחומים שונים, המכון מארגן סמינרים וכנסים בין-לאומיים ומקומיים, מפרסם סדרה של ניירות עבודה ומספק סיוע מחקר לחדשיו.

- המכון הוקם בשנת 2011 בשם "המכון לחקר מדיניות, כלכלה פוליטית וחברה". מתוך כוונה למקד את פעילותו בתהליכי מדיניות שונה שמו, והוא נקרא כיום "המכון לניתוחי מדיניות". מיקוד זה הביא להצטרפותם של עשרה חברים חדשים למכון מקרב חברי הסגל החדשים והוותיקים. המטרה שעמדת לנגד עיני ההנהלה כיום היא מיקוד המחקר הן בתרחישי מדיניות שיסייעו לנתח חלופות מדיניות בנושאים אקטואליים שונים והן בהקמת קבוצות מחקר פעילות. כיום פועלת במכון קבוצת מחקר בנושא צבא שנפגשת אחת לחודש, ובחודשים הקרובים צפויות להתכנס שתי קבוצות מחקר נוספות, שיעסקו במדיניות חינוך ובמחאה החברתית והשלכותיה. השנה התקבל מענק מחקר (נוסף) בנושא אחריות תאגידית ומענק מחקר מטעם משרד המדע בנושא מדיניות לקידום נשים. פעילות המכון בשנה האחרונה כללה:
  - יום עיון בין-לאומי בנושא "אחריות תאגידית בתעשייה הישראלית: פרקטיקה בליבה הארגונית או פעלול ניהולי?"
  - יום עיון בנושא חינוך וצבא ועבודה על הוצאה לאור של לקט מאמרים – תוצר של יום עיון זה.
  - יום עיון בנושא מדיניות לקידום תעסוקת חרדים ועבודה על הוצאה לאור של לקט מאמרים – תוצר של יום עיון זה.
  - יום עיון בנושא דת ופוליטיקה ("האם אלוהים ימני?").
  - סדנה ישראלית-קפריסאית: סדנת המשך בנושא מדיניות חינוך – מבט השוואתי בין ישראל לקפריסין.
  - יום עיון: "אחרינו המבול? כלכלת חברת השפע – בעיות ופתרונות".
  - פרסום ספר מאמרים מדעיים בנושא שירות חובה אזרחי.
  - יוזמה להוציא לאור ניוזלטר המעדכן על פעילויות ועל מחקרי המכון וחבריו.

המכון לחקר חדשנות בטכנולוגיות למידה

המכון לחקר חדשנות בטכנולוגיות למידה בראשות פרופ' ניצה גרי הוא גוף המחקר של האוניברסיטה הפתוחה לבחינת שילובן של טכנולוגיות חדשניות בתהליכי הוראה ולמידה. המכון פועל לעידוד מחקרים של חברי סגל האוניברסיטה, אשר ישפרו את ההבנה של תהליכי ההוראה-למידה שמתרחשים בסביבות עתירות טכנולוגיה ואת שילובן של טכנולוגיות חדשניות בהוראת קורסים באקדמיה בכלל ובאו"פ בפרט. המכון הוקם בשנת 2010 במקומו של מרכז צ'ייס לחקר שילוב טכנולוגיות בהוראה שפעל באו"פ משנת 2004, והוא מונה כיום כ-50 חברי סגל מהמחלקות השונות באו"פ. כמו כן פעילה בו עמיתת מחקר במשרה חלקית. המכון פועל

ימי הכנס נרשמו כ-600 איש מרוב המוסדות האקדמיים בארץ וכן מארגונים ומחברות. בכנס הוצגו 34 מאמרים ו-34 כרזות, והוא כלל הרצאות אורח של פרופ' יוחאי בנקלר מאוניברסיטת הרוורד ושל פרופ' שרה גורירוזנבלט, דיקן הפיתוח וטכנולוגיות למידה בא"פ. מאמרים נבחרים מהכנס מתפרסמים מדי שנה בגיליון מיוחד של כתב העת *Interdisciplinary Journal of e-Skills and Lifelong Learning*

המכון לחקר היחסים בין יהודים, נוצרים, מוסלמים

במכון לחקר היחסים בין יהודים, נוצרים, מוסלמים (מינ"ם) בראשות פרופ' בתציון עראקי-קלורמן חברים מעל ארבעים חוקרים, מרביתם אנשי הא"פ, ומקצתם ממוסדות אקדמיים אחרים. מטרת המכון היא לקדם מחקר בנושאי השיח של שלוש הדתות המונותאיסטיות בתחומי ידע מגוונים ובתקופות היסטוריות שונות. הפעילות המחקרית נועדה גם לתרום לתפקידו הציבורי של המכון – להעמיק את ההבנה של הדתות ואת האינטראקציה ביניהן ולהציג את ממצאי המחקר בפני הקהל הרחב. כל הנושאים האלה מעוררים עניין בקרב חוקרים רבים, חלקם הצטרפו לקהילת המחקר שהתקבצה סביב המכון, והם משתתפים בפעילויותיו ומקדמים באמצעותו את חקר היחסים בין שלוש הדתות.

קבוצות מחקר בחסות המכון

■ קבוצת מחקר חדשה החוקרת את הנושא "זמן: היסטוריה, תאוריה, תרבות", מתוך הדגשת הדרך שבה הדתות והתרבויות – יהדות, נצרות ואסלאם – התמודדו ומתמודדות עם שאלת הזמן. בקבוצה פעילים 17 חוקרים, כולם מהא"פ. הקבוצה קיימה עד כה ארבעה מפגשים: פרופ' בתציון עראקי-קלורמן, "זמן ומרחב בחקר היחסים בין יהודים, נוצרים, מוסלמים", הצגת הנושא וניהול דיון. פרופ' גיא מירון: "סוציולוגיה של זמן". ד"ר יעל מונק: "סוגיות בהמשגת הזמן הספרותי על פי מיכאל בחטין". ד"ר ענבל עופר: "המרחב הנחיה: אנרי לפבר וההיסטוריה של העיר".

■ קבוצה החוקרת יחסי יהודים-נוצרים במאות הראשונות לספירה, ובמיוחד את "שאלת היפרדות הדרכים בין היהדות לנצרות". בקבוצה משתתפים 13 חוקרים מהאוניברסיטה הפתוחה וממוסדות אקדמיים אחרים. במהלך השנה היא קיימה את המפגשים: ד"ר דימטרי קופליוביץ, "ירמיהו בספרות הנוצרית"; ד"ר דן יפה, "ישו בתלמוד בין דימוי, מטפורה ומציאות היסטורית"; מפגש קבוצתי להתוויית העקרונות לספר מאמרים מתוכנן,

בשיתוף פעולה הדוק עם המרכז לשילוב טכנולוגיות בלמידה (שה"ם). חלק נכבד ממשימתו של המכון הוא תרומה לגיבושה של קהילת חוקרים ישראלית המקיימת קשר הדוק בין חברה, ובהתאם לכך המכון מקיים פעילות אקדמית מגוונת שוטפת הכוללת סמינרי מחקר, ימי עיון וכנסים.

במהלך תשע"ה ערך המכון שלושה ימי עיון לציבור הרחב: "בעבודה, בבית ובראש: טכנולוגיות והשפעתן על חיי היומיום"; "יחסי אדם-מכונה לאן?"; "ילדים בארגז החול הדיגיטלי: היבטים מחקרניים על השימוש בטכנולוגיות בגיל הרך". כמו כן נערכו שישה מפגשים סמינריוניים שבהם הציגו את מחקריהם חברי המכון לחקר חדשנות, חוקרים אורחים וסטודנטים לתארים מתקדמים המונחים על ידי חברי המכון. להלן מבחר מחקרים שערכו חברי המכון:

מאמון אבו אלהיגא וד"ר אבנר כספי: "מרצים, סטודנטים ופייסבוק: בין הסיכוי לבניית קשרים חיוביים עם סטודנטים לבין סיכויי אבדן המוניטין".

ד"ר גל בן-יהודה ופרופ' יורם עשת: "האפקטיביות של אסטרטגיות סימון ("מרקור") טקסט בקריאה מדפוס לעומת קריאה מתצוגה דיגיטלית".

פרופ' ניצה גרי ואמיר יונר: "דפוס שימוש בהרצאות וידאו מקוון והשפעתם על הישגי סטודנטים".

ד"ר ורד זילבר-ורוד, אמיר יונר ופרופ' ניצה גרי: "סכר ידע: שימוש במנועי זיהוי דיבור וטקסט אוטומטיים לצורכי חיפוש בהרצאות וידאו".

ד"ר יהודה פלד, ד"ר אינה בלאו ורוני גרינברג: "השלכת ההוראה במודל מחשב נייד לכל תלמיד על התפיסה הפדגוגית של המורים ועל השיח הלימודי בכיתות".

ד"ר יורם קלמן: "ניתוח מודל עסקי של פוטנציאל החדשנות של טכנולוגיות למידה חדשות".

ציפי רוזנפלד, ד"ר שרית ברזלי וד"ר אינה בלאו: "פיגומים ללמידה ממשחק דיגיטלי בבית הספר: הקשרים בין למידה ממשחק, תפיסת הלמידה וחוויות משחק".

כנס צ"י 2015

כנס צ"י 2015 היה העשירי בסדרה של כנסי המחקר השנתיים שהמכון לחקר חדשנות בטכנולוגיות למידה יוזם. הכנס הוא זירת מפגש לחוקרים ולאנשי הפיתוח המובילים בתחום החדשנות וטכנולוגיות הלמידה בארץ, אשר מציגים בו את מחקריהם. הכנס תורם לגיבושה של קהילת חוקרים ישראלית בתחום של טכנולוגיות למידה ולמיצוב הא"פ כגוף מוביל במחקר ובהטמעה של טכנולוגיות בתחום זה. לשני

יהודים ונוצרים בדרך: תעודות מעבר, דת וזיהוי בגרמניה בעת החדשה המוקדמת".

מתוך מחקרים בסיוע המכון

ד"ר חן ברם, מכון ון ליר בירושלים: "הגירה ויחסים בין־דתיים: יחסי יהודים ומוסלמים במרכז אסיה, ישראל וארצות הברית". במסגרת עבודה זו נערך מחקר אנתרופולוגי והיסטורי משולב על יחסי יהודים ומוסלמים במדינות מרכז אסיה ועל היחסים בין בני שתי הדתות בערים המעורבות בישראל, שבהן חיים יהודים וערבים, ומתגוררות בהן קבוצות גדולות של מהגרים יהודים ממדינות מרכז אסיה. לשם השוואה נבדקו ונחקרו הקשרים הקיימים בין יהודים למוסלמים שמוצאם במרכז אסיה, אשר היגרו לארצות הברית ומתגוררים בעיר ניו יורק. המחקר עוסק במקום שהתנסויות העבר של בני כל דת תופסות ביחסים הקיימים כיום בינם לבין בני הקבוצה האחרת, ומוצגת בו מסגרת תאורטית שבמוקד שלה הקרבה התרבותית בין בני הדתות השונות. קרבה זו מאפשרת להם לקיים רשתות חברתיות החורגות מגדרי הדת והמוצא האתני. פרקטיקות לא־פורמליות, כגון "טקסי חליפין", הן שעומדות בלב הבניית הקרבה אשר פורצת את גבולות הקבוצות הדתיות.

שיתופי פעולה עם אוניברסיטאות אחרות בנושא תשתיות מחקר

מדיניות האו"פ היא למצוא לחברי הסגל הנדרשים לתשתיות למחקר ניסויי פתרון במסגרת שיתופי פעולה עם מוסדות אקדמיים אחרים. לפני שנים אחדות נחתם בין האו"פ לאוניברסיטת תל־אביב הסכם מסגרת שמאפשר לחברי סגל מהאו"פ, מתחום המדעים הניסויים, לקיים פעילות מחקרית יציבה והמשכית תוך שימוש בתשתיות המחקר של אוניברסיטת תל־אביב.

במהלך שנה זו התקדמו בכמה אפיקים:

- נחתם הסכם המשך עם אוניברסיטת העברית בירושלים, המאפשר לד"ר **יאיר בן־חיים**, מהמחלקה למדעי הטבע והחיים, לערוך את מחקריו במחלקה לנוירוביולוגיה במכון למדעי החיים של אוניברסיטת העברית בירושלים.
- נחתם הסכם מסגרת עם הטכניון, שבעתיד נוכל להפעילו עבור ד"ר **עפר ריעני**, מהמחלקה למדעי הטבע והחיים, לעריכת מחקריו בטכניון.
- החלו מגעים לאיתור שטח בפקולטה לחקלאות ברחובות שיועד לחברי סגל בכיר מהאו"פ.

אשר יבטא את הקול הייחודי של קבוצת המחקר הזאת בפרט ושל המחקר הישראלי בכלל.

- קבוצה החוקרת את הנושא "עיצוב גבולות – הגדרת זהות בסביבה רב־דתית ורב־תרבותית". בקבוצה ארבעה חוקרים מהאו"פ וממוסדות אקדמיים אחרים ושלושה עוזרי מחקר. במהלך השנה התקיימו מפגשים אחדים שהתמקדו בעיבוד ובניתוח של מחקרי השטח מהשנתיים האחרונות, ובכתיבת מאמר המבוסס על ממצאים אלה. כמו כן בנובמבר 2014 התקיים במכון ירושלים לחקר ישראל ערב העיון בנושא "ירושלים של מי? העיר והאתגר של האחר", ובו הוצג דוח מחקר ראשוני של חברי קבוצת המחקר בנושא "נרטיבים של הדרכה באתרים נוצריים לתלמידי מערכת החינוך הישראלית". בעקבות פרסום הדוח התקיימה במהלך השנה סדנה בת חמישה מפגשים למורי דרך.

כנס בין־לאומי

הכנס השנתי הרביעי בנושא "כלכלה כתרבות: המפגש בין יהודים, נוצרים, מוסלמים" התקיים בקמפוס האוניברסיטה הפתוחה, רעננה.

מפגשי סמינר "דיואן" – להצגה ולדיון במחקרים בעבודה ולמפגש עם חוקרים ותיקים

ד"ר **נינה פינטו־אבקסיס**, אוניברסיטת הפתוחה והמחלקה לספרות עם ישראל, אוניברסיטת בראילן: "המרחב הרב־תרבותי והשתקפותו בשפה ובפולקלור של תושבי טיטואן בצפון מרוקו".

ד"ר **סראב אבו רביעה־קווידר**, המכונים לחקר המדבר, אוניברסיטת בן־גוריון בנגב: "אתגרי נשים בדוויות כעבודות אקדמאיות בשוק העבודה הערבי והיהודי".

ד"ר **עידו שחר**, החוג להיסטוריה של המזרח התיכון, אוניברסיטת חיפה: "תמרון בין בית הדין השרעי לבית המשפט הישראלי למשפחה: תביעות מזונות של נשים מוסלמיות בירושלים כמקרה מבחן".

ד"ר **סטפן ליט**, מחלקת הארכיונים, הספרייה הלאומית, ירושלים: "בין ברלין הנאצית לבין לונדון הדמוקרטית: התכתבותם של הסופר הנס פאלאדה וסוכנו הספרותי היהודי קרל ארנשטיין, 1934-1938".

פרופ' **אסף דר**, החוג לסוציולוגיה ואנתרופולוגיה, אוניברסיטת חיפה: "ערבים ויהודים בעבודה: אתניות, דת וזהות לאומית בארגוני רפואה בישראל".

פרופ' **דברה קפלן**, המחלקה לתולדות עם ישראל על שם ישראל וגולדה קושיצקי, אוניברסיטת בראילן: "נוסעים

אתיקה במחקר

ועדת האתיקה המוסדית פועלת להבטיח שכל מחקר הנערך בא"פ יכבד את כללי האתיקה של הדיסציפלינות המדעיות השונות ואת אמות המידה האתיות של האוניברסיטה עצמה. הוועדה מורכבת משישה חברי הסגל האקדמי הבכיר המייצגים תחומי דעת שונים – מדעים מדויקים, מדעי החברה ומדעי הרוח. בשנה האחרונה עסקה הוועדה, בין השאר, בהתאמה של כללי האתיקה לאישור מחקרים בא"פ לכללים הנהוגים באיחוד האירופי ובניסוח של נוהל סקרים המיועד לפקח על מספר הפניות לסטודנטים של האו"פ לצורכי מחקר פנימי או חיצוני.

בנוסף לוועדה המוסדית פועלות בא"פ ארבע ועדות משנה מחלקתיות המורכבות מנציגי הוועדה המוסדית בתחום, המשמש כיו"ר, ומחברי הסגל הבכיר וסגל ההוראה בתחום. ועדת האתיקה של המחלקה לחינוך ולפסיכולוגיה טיפלה השנה בכ־700 פניות של סטודנטים וחוקרים בתחום. למעלה ממחצית הפניות דרשו טיפול חוזר. במסגרת כנס מדריכים לעבודות סמינריוניות בפסיכולוגיה, שבו השתתפו כעשרים מדריכים, ניתנה הרצאה בנושאי אתיקה ורענון הנהלים. נציגת הוועדה השתתפה מטעם האו"פ בדיונים עם המדען הראשי ועם נציגה של משרד החינוך. בדיונים הוצע מתווה פעולה למתן סמכות לוועדות האתיקה במוסדות להשכלה גבוהה לבדוק הצעות למחקרים במערכת החינוך על מנת לקצר את התהליכים לקבלת היתרים מהמדען הראשי במשרד. השינויים המוצעים פורסמו בחוזר מנכ"ל משרד החינוך מחדש מאי 2015.

בוועדת האתיקה במחלקה לניהול ולכלכלה נערך פיילוט, ובמסגרתו טופלו בנוסף למחקרים של חברי הסגל הבכיר, עבודות סמינריוניות של סטודנטים לתואר ראשון בהנחיית המדריכים המנוסים ביותר בענייני אתיקה. במהלך השנה הופקו לקחים מן הפיילוט בכל הנוגע לחידוד השאלות בהגשת הבקשה לוועדה והתנהלות הוועדה מול המדריכים. כמו כן נתנו חברי הוועדה הדרכות פרטניות על כללי האתיקה המוסדיים למדריכים שונים, ככל שנדרשו.

בשתי הוועדות הנוספות – במחלקה למתמטיקה ולמדעי המחשב ובמחלקה לסוציולוגיה, למדע המדינה ולתקשורת – התקבל מספר מצומצם של פניות מטעם חברי הסגל הבכיר, סגל ההוראה וסטודנטים, וכולן טופלו במלואן.

ליל המדענים

ליל המדענים הוא אירוע המתקיים בכל רחבי הארץ ובאירופה מאז 2007 בחסות משרד המדע, הטכנולוגיה והחלל והאיחוד האירופי. השנה עמד ליל המדענים בסימן "מוח". באירוע זה, הפתוח לקהל הרחב, השתתפו כ-2,500 איש, בהם סטודנטים, חברי סגל, עובדי האוניברסיטה ובני משפחותיהם. במהלך האירוע נערכו מפגשים בגובה העיניים עם מדענים ומדעניות, סוירים במעבדות, מגוון הרצאות מרתקות של חוקרי האוניברסיטה הפתוחה ומרצים חיצוניים, וכן סדנאות חווייתיות ופעילויות מגוונות. ברחבת הכיכר נערכה פעילות נרחבת בשיתוף עמותת "נגישות ישראל", ובה התנסו משתתפים בהתמודדות עם מגבלה בדרך חווייתית והסברתית. פעילות זו המחשיבה בצורה מעשית את חיוניות החושים תוך הדמיית הקשיים שאדם עם מוגבלויות נתקל בהם. כמו כן התקיימו פעילויות, כגון: הפעלת רובוט אנושי, מופע מתמטיקה מנטלית, מופע של אומן חושים, יצירת "כובע מוח" לילדים, התנסות במעבדות, תצוגת פעילות המשטרה, הפנינג משחקי חשיבה מאתגרים, תרגול מדיטציה, הקרנת סרט פנטזיה המלווה בהסברים, ועוד. רוב הפעילויות לילדים נערכו במתחם כיכר האוניברסיטה תחת כיפת השמיים, ובד בבד התקיימו הרצאות באולמות. במסגרת האירוע התקיימו גם הרצאות של חוקרים מהאוניברסיטה הפתוחה מחוץ לקמפוס – במרכז הבינתחומי בהרצליה וביישוב קדימה.

מענקי מחקר אישיים מקרנות חיצוניות

השנה אושרו 21 מענקי מחקר ומלגות מקרנות חיצוניות.

מענקים מהקרן הלאומית למדע

מענק מחקר אישי

ד"ר יאיר בן־חיים, מהמחלקה למדעי הטבע והחיים, בשיתוף עם פרופ' חנה פרנס מהאוניברסיטה העברית, זכה במענק מחקר בנושא: "מהו המנגנון שאחראי לרגישות למתח של קולטנים המצומדים לחלבוני G".

ד"ר לאוניד ברנבוים, מהמחלקה למתמטיקה ולמדעי המחשב, בשיתוף עם פרופ' מיכאל אלקין מאוניברסיטת בן־גוריון, זכה במענק מחקר בנושא: "לוקאליות בחישוב מבוזר".
ד"ר דרור גולדברג, מהמחלקה לניהול ולכלכלה, זכה במענק מחקר בנושא: "כיצד המציאו האמריקאים את הכסף המודרני, 1607-1692".

ליל המדענים, ספטמבר 2015

סדנאות מחקר

ד"ר נורית מלניק, מהמחלקה לספרות, ללשון ולאומנויות, בשיתוף עם ד"ר שולי וינטר מאוניברסיטת חיפה, זכתה במענק מחקר בנושא: "פיתוח דקדוקים: היבטים רב-לשוניים בממשק בין תחביר לסמנטיקה".

מענקים מקרנות חיצוניות אחרות

פרופ' רונית בוגלר, מהמחלקה לחינוך ולפסיכולוגיה, בשיתוף עם פרופ' אדם ניר, פרופ' ענת זהר, פרופ' דן ענבר ופרופ' עדי בן דוד מאוניברסיטה העברית, זכתה במענק מחקר מטעם משרד החינוך בנושא: "אוטונומיה של בתי ספר ולמידה".

ד"ר טל הסנר, מהמחלקה למתמטיקה ולמדעי המחשב, בשיתוף עם פרופ' יוסף קלר מאוניברסיטת בראילן, זכה במענק מחקר מטעם משרד המדע בנושא: "התגוננות מפני גניבת זהויות ביומטריות".

ד"ר טל הסנר, מהמחלקה למתמטיקה ולמדעי המחשב, בשיתוף עם אוניברסיטת קליפורניה, זכה במענק מחקר מטעם IARPA בנושא: "Graphics-based Learning Approach Integrated with Vision Elements (GLAIVE)".

ד"ר נורית גרונאו, מהמחלקה לחינוך ולפסיכולוגיה, זכתה במענק מחקר בנושא: "תפיסה בחטף: תפקידים של גורמים תפיסתיים, קונספטואליים, וגורמים תלויי-מטלה בתחרותיות בין גרויים".

ד"ר ענבל טובי-ערד, מהמחלקה למדעי הטבע והחיים, זכתה במענק מחקר בנושא: "סימטריה מקורבת: מחקר מקיף על השלכותיה בכימיה".

פרופ' גיא מירון, מהמחלקה להיסטוריה, לפילוסופיה ולמדעי היהדות, זכה במענק מחקר בנושא: "משטרי זמן' ו'זמן נחוה' בעולמה של יהדות גרמניה תחת המשטר הנאצי".

פרופ' עדיה מנדלסון-מעוז, מהמחלקה לספרות, ללשון ולאומנויות, זכתה במענק מחקר בנושא: "יורם קניוק: חיים ויצירה".

תכנית ביכורה

ד"ר עפר ריעני, מהמחלקה למדעי הטבע והחיים, בשיתוף עם פרופ' גבריאל למקוף מאוניברסיטת בן-גוריון, זכה במענק מחקר בנושא: "מקרומולקולות מבוססות קשרים מכניים: מצבי קישור חדשים היוצרים פולימרים בעלי תכונות חסרות תקדים".

כל זה השתנה באופן דרמטי עם עליית הנאצים לשלטון ושקיעת האמנציפציה אחרי 1933. על בסיס תיעוד מ"זמן אמת" יחתור המחקר להאיר תהליכים, כגון: תגובות היהודים לנאציפיקציה של הזמן הגרמני; דרכי התמודדות של יהודים עם דחיקתם והדרתם ממעגל הזמן הגרמני הלאומי; כיצד עיצבו היהודים מחדש את לוח השנה היהודי המסורתי ואת החגים היהודיים לנוכח הנסיבות החדשות; חוויות של זמן לינארי מול זמן מעגלי; חוויות של זמן זוחל ולפעמים אף עומד במקום לעומת זמן מואץ; תמורות בדרכי התייחסות של היהודים הן לעתיד והן לעבר. העיתונות היהודית וכן מגוון חומרים ארכיוניים קהילתיים ישקפו את ההיבט של הזירה הציבורית. תיעוד אישי ובראש ובראשונה יומנים והתכתבויות ישמשו בסיס לדיון בחוויות האישיות יותר.

פרופ' תמיר טסה, מהמחלקה למתמטיקה ולמדעי המחשב, ו**ד"ר ריקה גונן**, מהמחלקה לניהול ולכלכלה, זכו במענק מחקר מטעם האיחוד האירופי בנושא: "Towards Transparency and Privacy in the online advertising business (TYPES)". מערכות הפרסום המקוונות מייצרות בכל שנה רווחים של ביליוני דולרים וכן מיליוני מקומות עבודה באופן ישיר ועקיף. בד בבד גוברת הדאגה בציבור בשל חוסר השקיפות הכרוך בשיטות המעקב של חברות שונות אחר המשתמשים המקוונים ובסוג המידע הנאסף עליהם. בשנים האחרונות יצאו לשוק כלי תוכנה המאפשרים לחסום איסוף מידע של חברות הפרסום על משתמשים מקוונים. אימוץ נרחב של תוכנות אלו על ידי משתמשים מקוונים עלול להביא לערעור האקולוגיה הכלכלית שנוצרה סביב הפרסום המקוון, ועקב כך לגרום לאובדן של משרות רבות. האוניברסיטה הפתוחה, המיוצגת על ידי פרופ' תמיר טסה (מהמחלקה למתמטיקה ולמדעי המחשב) וד"ר ריקה גונן (מהמחלקה לניהול ולכלכלה), הצטרפה לקונסורציום של אקדמיה וחברות מסחריות מאירופה שהשיק פרויקט בשם "לקראת שקיפות ופרטיות בעסקי הפרסום המקוון", ובראשי תיבות באנגלית - TYPES. הפרויקט מיועד להתמודד עם האתגרים שתוארו לעיל באמצעות הגדרה, מימוש ואימות מסגרת כוללת של טכנולוגיות וכלים שיבטיחו שקיפות ופרטיות, ויעניקו למשתמשי הקצה שליטה על היקף המידע שהם מוכנים לשתף. פרופ' תמיר טסה תורם לפרויקט את מומחיותו בקריפטוגרפיה ופרטיות, וד"ר ריקה גונן מעניקה ממומחיותה בתכנון מנגנונים ובתורת המשחקים החישובית.

ד"ר ורדה וסרמן, מהמחלקה לניהול ולכלכלה, בשיתוף עם ד"ר מיכל פרנקל מהאוניברסיטה העברית, זכתה במענק מחקר מטעם משרד המדע בנושא: "נשים חרדיות בין עבודה, משפחה וקהילה: לקראת מדיניות סינרגטית".

ד"ר עינת חזקני-קובן, מהמחלקה למדעי הטבע והחיים, זכתה במענק מחקר מטעם האגודה למלחמה בסרטן בנושא: "תרומתם של פולינדרומים לאי-ציבות גנומית בסרטן".

ד"ר עינת חזקני-קובן, מהמחלקה למדעי הטבע והחיים, בשיתוף עם פרופ' ויליאם מרטין מאוניברסיטת דיסלדורף בגרמניה, זכתה במענק מחקר מטעם GIF בנושא: "Abundance and significance of naturally occurring organelle-to-nucleus gene transfers".

פרופ' תמיר טסה, מהמחלקה למתמטיקה ולמדעי המחשב ו**ד"ר ריקה גונן**, מהמחלקה לניהול ולכלכלה, זכו במענק מחקר מטעם האיחוד האירופי בנושא: "Towards Transparency and Privacy in the online advertising business (TYPES)".

פרופ' יורם עשת, ד"ר **אינה בלאו ואורלי וייסר**, מהמחלקה לחינוך ולפסיכולוגיה, זכו במענק מחקר מטעם מיטל בנושא: "מרחוק אך פנים-אל-פנים: טכנולוגיית הווידאו הדו-כיוונית והשפעתה על תפיסת הלמידה ועל רכישת הידע בלמידה סינכרונית".

ד"ר איגור רכינב, מהמחלקה למדעי הטבע והחיים, זכה במענק מחקר מטעם Volkswagen בנושא: "Molecule interaction with electronically modified surfaces: towards next generation of heterogeneous catalysts".

ד"ר גדי שגיב, מהמחלקה להיסטוריה, לפילוסופיה ולמדעי היהדות, זכה במענק מחקר מטעם GIF בנושא: "Rituals and Ceremonies in Hasidism".

להלן תיאור קצר של שניים מן המחקרים שקיבלו השנה מימון מקרן חיצונית תחרותית.

פרופ' גיא מירון, מהמחלקה להיסטוריה, לפילוסופיה ולמדעי היהדות, זכה במענק מחקר מטעם הקרן הלאומית למדע בנושא: "משטרי זמן ו'זמן נחוה' בעולמה של יהדות גרמניה תחת המשטר הנאצי". המחקר יאיר את חוויית הזמן של יהודי גרמניה תחת המשטר הנאצי תוך שימוש במושגי יסוד מתחום הסוציולוגיה של הזמן, כגון "זמן נחוה" (מושג שטבע יוג'ין מינקובסקי) ו"משטרי זמן". השתלבותם של היהודים בחברה הגרמנית בעידן האמנציפציה הייתה מלווה בתהליך סינכרוניזציה עם "משטרי הזמן" האופייניים לחברה הסובבת ובעיקר עם ה"בורגניזציה של הזמן". הזמן הפך על פי רוב למוסדר, מתוכנן ולינארי יותר וזרם ביתר אחידות.

מלגות ות"ת לבת-דוקטורנטים מצטיינים מסין ומהודו

ד"ר רונית וייסמן, מהמחלקה למדעי הטבע והחיים, זכתה בהארכה לשנה שלישית של מלגה למשתלם בתר-דוקטורנט מהודו. ד"ר איגור רכינב, מהמחלקה למדעי הטבע והחיים, זכה במלגה למשתלם בתר-דוקטורנט מהודו.

מענקי מחקר ומלגות מהקרן הפנימית

האו"פ מעמידה לרשות חוקריה מימון למינוף מחקרים כדי לאפשר להגיש אותם לקרנות חיצוניות. בשנת תשע"ה הוגשו לרשות המחקר 134 בקשות למימון מהקרן הפנימית. 120 מהן (90%) אושרו.

פרסים, מינויים והוקרה על מחקר אקדמי

ד"ר חוה אלדובי, מהמחלקה לספרות, ללשון ולאמנויות, חברה בקבוצת המחקר של תכנית מרכזי המצוינות i-core – "דעת המקום: המרכז לחקר תרבויות של מקום בעולם היהודי המודרני", האוניברסיטה העברית בירושלים.

ד"ר ליאניד ברנבויס, מהמחלקה למתמטיקה ולמדעי המחשב, זכה בפרס הדוקטורט המצטיין בתחום החישוב המבוזר ובפרס המאמר המצטיין בכנס PODC.

פרופ' יהודית גל-עזר, מהמחלקה למתמטיקה ולמדעי המחשב, זכתה בפרס Taylor L. Booth Education של האגודה למדעי המחשב /IEEE.

ד"ר טל הסנר, מהמחלקה למתמטיקה ולמדעי המחשב, זכה בפרס שיטת יישור תמונות מובילה בתחרות של קהילת OpenCV, במסגרת כנס CVPR לשנת 2015, ובפרס על עבודת שיפוט מצטיינת במסגרת הכנס CVPR לשנת 2015.

גיל לוי, סטודנט לתואר שני במדעי המחשב, זכה בפרס פרויקט סטודנטים מצטיין בכנס IMVC לשנת 2015 על עבודה בהנחיית ד"ר טל הסנר.

ד"ר נורית מלניק, מהמחלקה לספרות, ללשון ולאמנויות, חברה בפורום הצעירים במדעי הרוח והחברה של האקדמיה הלאומית הישראלית למדעים.

ד"ר יעל סלע-טייכלר, מהמחלקה לספרות, ללשון ולאמנויות, חברה בקבוצת המחקר של תכנית מרכזי המצוינות i-core – "דעת המקום: המרכז לחקר תרבויות של מקום בעולם היהודי המודרני", האוניברסיטה העברית בירושלים.

ד"ר רעות צרפתי, מהמחלקה למתמטיקה ולמדעי המחשב, חברה בפורום הצעירים במדעי הרוח והחברה של האקדמיה הלאומית הישראלית למדעים.

ד"ר איריס שגיר, מהמחלקה להיסטוריה, לפילוסופיה ולמדעי היהדות, חברה בקבוצת המחקר של מנדל סכוליון – מרכז מחקר רב-תחומי במדעי הרוח והיהדות, האוניברסיטה העברית בירושלים.

הוצאת הספרים של האו"פ

הוצאת הספרים של האוניברסיטה הפתוחה, The Open University of Israel Press, החלה לפעול בראשית שנת הלימודים תשע"ד. בהוצאת הספרים החדשה, הפועלת בנפרד מבית הוצאה לאור הוותיק (המוציא לאור את ספרי הלימוד של האוניברסיטה הפתוחה), יראו אור ספרי מחקר ועיון מקוריים, מחדשים ומעוררי עניין בכל תחומי הדעת. במהלך שנת תשע"ה הגיעו אל המערכת עשרות כתבי יד, ולאחר תהליך שיפוט אקדמי מוקפד אושרו לפרסום ארבעה מהם. הספרים יראו אור במחצית הראשונה של שנת תשע"ו.

כתב העת מגמות

באפריל 2014 נחתם הסכם בין האוניברסיטה הפתוחה ובין מכון סאלד להפקה משותפת של כתב העת **מגמות**. לפי ההסכם, ריכוז המערכת ימשיך להתבצע במכון סאלד, והפקת כתב העת תתבצע באו"פ באמצעות בית הוצאה לאור שלה. שני המוסדות מינו מערכת חדשה ובראשה שני עורכים – פרופ' יורם בילו ופרופ' יגיל לוי. במערכת ארבעה חברי או"פ פעילים – פרופ' רונית בוגלר, ד"ר דפנה הירש, ד"ר עידו לווי ופרופ' אורן סופר, ולצדם חברים נוספים מטעם מכון סאלד. הגיליון המשותף הראשון – גיליון מורחב – הופיע ביוני 2015. עד סוף שנת 2015 מתוכננת גם תחילת הפקה של מהדורה דיגיטלית במקביל למהדורה המודפסת.

מגמות
כתב עת בין-תחומי במדעי החברה
כרך ג מספר 1 • אייר תשע"ה • מאי 2015

מכון הנריסה סאלד
המכון האיצי למחקר במדעי ההתנהגות

האוניברסיטה הפתוחה

בקיץ תשע"ד הכריזה הוצאת הספרים על הענקת פרסים על שם "קרן גולדברג" לכתבי יד מצטיינים: פרס בסך 50,000 ש"ח לכתב יד שמחברו פרסם ספר עיון אחד לפחות בעבר, ופרס בסך 25,000 ש"ח לכתב יד שהוא יצירת ביכורים של מחברו. שתי ועדות שיפוט, שבהן חברים מכמה אוניברסיטאות, בחנו את 40 כתבי היד שהוגשו לתחרות, והוחלט להעניק השנה פרס רק במסלול המיועד לחוקרים שפרסמו ספר עיון אחד לפחות. הזוכה הוא פרופ' יורם בילו, על כתב היד: "אתנו יותר מתמיד": הנכחת הרבי בחב"ד המשיחית". טקס הענקת הפרס נערך באוניברסיטה הפתוחה באוקטובר 2015.

בראש הוצאת הספרים עומדת פרופ' אביבה חלמיש, ולצדה מכהנים במערכת: פרופ' שרה גורי-רוזנבליט, פרופ' אמיר הורוביץ ופרופ' מוטי רגב – מהאוניברסיטה הפתוחה; פרופ' יואב יאיר – מהאוניברסיטה הפתוחה והמרכז הבינתחומי הרצליה; פרופ' תמר אלמור – מהאוניברסיטה העברית בירושלים; פרופ' מחמוד גנאים – מאוניברסיטת תל-אביב; פרופ' קטרין קוג'מן-אפל – מאוניברסיטת בן-גוריון בנגב ופרופ' שיקי רפאלי – מאוניברסיטת חיפה.